

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА УГОРСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ПОЛЕШКІНА ЄВГЕНІЯ ОЛЕГІВНА

014.02 Середня освіта. Мова і література (угорська)
Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Науковий керівник:
Берта Елеонора
доцент

Ужгород – 2023

Реєстрація _____
(номер)

« ____ » _____ 2023 р. _____
(підпис пров.фахівця)

Сінетар У.І.
(прізвище, ініціали)

Дипломна робота допущена до захисту

Завідувач кафедри

_____ Зикань Х.І.
(підпис) (прізвище, ініціали)

К.філол.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

« ____ » _____ 2023 р.

Рецензент _____
(підпис)

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYÜGYI MINISZTERIUMA
ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY
„UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM”
UKRÁN–MAGYAR OKTATÁSI-TUDOMÁNYOS INTÉZET
MAGYAR FILOLÓGIAI TANSZÉK

POLESKINA JEVGENIA

**Petőfi Sándor tájleíró és forradalmi verseinek tanítása a kárpátaljai magyar
tannyelvű iskolákban**

Magyar irodalom

Diplomamunka a baccalaureusi fokozat megszerzésére

6.014.02 Középfokú oktatás szakirányban,

magyar nyelv és irodalom

Tudományos témavezető:

Berta Eleonóra

docens

Ungvár – 2023

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	5
1. A KÉRDÉSSSEL KAPCSOLATOS SZAKIRODALOMRÓL.....	8
2. A TÁJLEÍRÓ VERSEK ELEMZÉSE IRODALOMÓRÁN PETŐFI SÁNDOR VERSEI ALAPJÁN.....	13
2.1. Az alföld c. vers bemutatása.....	14
2.2. A Tisza c, költemény bemutatása.....	20
2.3 A puszta, télen c. költemény bemutatása.....	25
2.4. Szeptember végén c. költemény bemutatása	29
3. PETŐFI SÁNDOR FORRADALMI VERSEINEK TANÍTÁSA AZ ISKOLÁKBAN.....	33
3.1. A Nemzeti dal bemutatása.....	34
3.2. A nép nevében című vers bemutatása.....	40
3.3. Európa csendes, újra csendes... c. vers elemzése.....	42
3.4. Egy gondolat bánt engemet c. vers bemutatása.....	44
BEFEJEZÉS.....	51
KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA.....	51
FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM JEGYZÉKE.....	53
REZÜMÉ (ukrán nyelven).....	57
REZÜMÉ (angol nyelven).....	59

BEVEZETÉS

Petőfi Sándor költészete kiemelkedő helyet foglal el mind a magyar irodalom, mind pedig a világirodalom történetében. Talán azt is kijelenthetjük, hogy szinte nincs hasonló költő a világirodalomban, akinek az élete és a költészete olyan tökéletes egységet alkotott volna, mint Petőfinél. Költeményei úgymond verses önéletrajként is felfoghatók, annak is tekinthetők. Versei mind a mai napig népszerűek minden korosztály körében.

A dolgozat témája: Petőfi Sándor tájleíró és forradalmi verseinek tanítása a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban.

A téma aktualitása, indoklása. A téma érdekes és mindenkor időszerű. Petőfi az a költő, akinek verseit mindenki megérti és szereti. Minden egyes verse egy darab az életéből, egy elem szemléletének megértéséhez. Egy rész ahhoz a szemléleti szisztémához, mely alkotói korszakaiban változott, alakult az akkori hatásoknak köszönhetően. Tájleíró és forradalmi verseinek fontossága abban rejlik, hogy Petőfi képes volt a magyar táj és a korabeli politikai helyzet határozott és érzelmes ábrázolására. Egyesítve a költészet szépségét és a társadalmi üzenetét.

Mivel előző dolgozatomban már foglalkoztam Petőfi Sándor tájleíró költészetével, ezért úgy döntöttem, hogy folytatom a témát.

Petőfi Sándor verseit az érvényben lévő tantervnek megfelelően tanítják a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban, ezért olyan verseket választottam vizsgálódásom tárgyául, amelyeket a tanterv, a tankönyvek is tartalmaznak. Ukrán anyanyelvű hallgatóként is érdekes a téma, hiszen Petőfi verseit sokan fordították ukránra. Udvari István megjegyzi: „A modern filológiában általánosan elfogadott megállapítás, hogy Petőfi Sándor és zseniális költészete nemcsak a magyaroké. Petőfi versei viszonylag korán eljutottak a ruszin és ukrán olvasókhöz is. A múlt

századbeli ruszin értelmiség magyar nyelven is olvasta a klasszikus költő műveit.”
[24, 5. o.]

A költő műveinek ismerete, tanulmányozása irodalmi és kulturális örökségünk részét képezik. Petőfi tájleíró és forradalmi versei jelentőséggel bírnak a magyar irodalomban és az irodalomtörténetben egyaránt. A versek üzenete időtálló és globálisak, hiszen a természet szépsége és a hazaszeretet mindig aktuális témák maradnak. Napjainkban, amikor a technika fejlődése és a városiasodás egyre jobban elválaszt minket a természettől, ezek a versek emlékeztetnek bennünket arra, hogy értékelnünk kell a körülöttünk lévő természeti kincseket. Ennek fontosságára az oktatási intézményekben a magyar irodalom órák keretén belül kell felhívni a tanulók figyelmét. Forradalmi verseiben az egyenlőséget, a szabadságot és a nemzeti önállóságot emeli ki. Sajnos még napjainkban is vannak olyan helyzetek és társadalmi problémák, amikor az egyenlőségért és a szabadságért küzdeni kell.

Céлом, hogy bemutassam Petőfi Sándor tájleíró és forradalmi költészetének sajátosságait a kiválasztott versei alapján. Bemutatva a táj szépségét, melyek megihlették a költőt. A természet szépségével együtt ábrázolja a magyar nép hazaszeretetét is. Ezek a versek nemcsak a táj szemléltetésére szolgálnak, hanem a hazafiságot és az identitást is erősítik az olvasóban. Forradalmi tematikájú verseiben a költő kifejezi politikai és társadalmi elkötelezettségét, valamint a korabeli változások iránti vágyát. A szabadság, az egyenlőség és a nemzeti önállóság fontosságára helyezi a hangsúlyt.

Petőfi tájleíró és forradalmi verseit úgy szeretném elemezni, hogy azok a diákok számára érthetőek legyenek, miközben nem feledkezem meg az esztétikai értékekről, és nem esem a felszínesség hibájába sem.

Az anyaggyűjtés forrása. Dolgozatomban Petőfi Sándor tájleíró versei közül azokat elemzem, amelyeket az általános és a középiskolai osztályokban tanulnak

területünk magyar tannyelvű iskoláiban. Ezek a versek: *Az alföld, A Tisza, Szeptember végén, A puszta, télen.*

Forradalmi versei közül az alábbiakat elemzem: *Nemzeti dal, A nép nevében, Európa csendes, újra csendes...., Egy gondolat bánt engemet.*

1823. január elsején született Kiskőrösön. Apja Petrovics István, édesanyja Hruz Mária. Később Kiskunfélegyházára költöztek, amit Petőfi szülőföldjének tekintett. Tanulmányait a kecskeméti evangélikus elemi iskolában kezdte, majd evangélikus és piarista gimnáziumban tanult. Családja a dunai árvíz következtében elszegényedett. Pestre szökött ahol a Pesti Magyar Színházban statisztál majd házitanító lett. Katonának állt, de egészségügyi állapota miatt leszerelt és vándorszínész lett.

1842. május 22-én az Athenaeumban jelent meg az első verse. Debrecenből gyalog ment Pestre, hogy kiadhassa verseit. Megalapította a Tízek Társaságát. Szendrey Júliát feleségül vette. Barátságot kötött Jókai Mórral és Arany Jánossal. Az 1848-as forradalom egyik vezéralakja volt. 1849-es segesvári csata után eltűnt. Halálának körülménye máig foglalkoztatja a közvéleményt. [1]

Petőfi Sándor 19. századi magyar irodalom kiemelkedő alakjaként tájköltészeti, emellett forradalmi művei az évek során felbecsülhetetlen értékűvé váltak a magyar- és a világirodalomban. Műveinek értékességét mutatja, hogy számos tanulmány, elemzés jelent meg az évtizedek alatt, melyek fontos szerepet töltenek be költészetének bővebb megismerése tekintetében. Ezáltal bemutatva munkásságának azon sajátosságait, amelyek unikálissá tették munkásságát a régmúltban, továbbá a jelen korban is minden nemzedék számára.

Az anyag feldolgozásának módszere: Petőfi Sándor versei közül azokat elemzem, amelyeket a tanterv is előírányoz. A versek bemutatása során leíró és elemző módszert alkalmazok.

1. A KÉRDÉSSSEL KAPCSOLATOS SZAKIRODALOMRÓL

Petőfi Sándor életével és munkásságával sok kutató foglalkozik. A versek elemzése előtt megismerkedtem a szakirodalommal, amelyek Petőfi életutjával, költészetével kapcsolatos.

Az **Új magyar irodalmi lexikon** terjedelmes szócikket közöl a költőről [31, 1748-1751. o.]. A szócikk szerzője Kerényi Ferenc röviden leírja a költő életrajzát. Kiemeli főbb alkotásait, valamint Petőfi vitathatatlan szerepét a forradalomban. Az 1848-49-ben nemcsak a katonaköltő szólalt meg (*Csatadal, Négy nap dörgött az ágyú...*), hanem az értékek pusztulásán aggódó humanista is (Mit daloltok, Pacsirtaszót hallok megint...) – jegyzi meg a szerző [31, 1750. o.].

Fekete Sándor *Így élt a szabadságharc költője* című művében a költő életét saját műveiben, kortársi emlékezésekben és egykori képekben tárja az olvasó elé [12, 204 o.]. A könyv négy fejezetet tartalmaz. Az első fejezetben a költő iskoláiról ír, majd a második fejezetben (Hat esztendeig voltam földönfutó) visszaemlékezik Petőfi versein és a kortársak emlékein keresztül Petőfi vándorlásaira, megemlíti a debreceni éveket [12, 43 – 76. o.]. A harmadik fejezetben „Magyar szabadság küzdöttem érted” címmel a forradalmon és a szabadságharc küzdelmeiről olvashatunk. A negyedik fejezetben („Ott essem el én...”) vizionálja a forradalom és a szabadságharc kimenetelét.

Illyés Gyula két könyvében is foglalkozik Petőfi életével és tevékenységével. Illyés 1970-ben adta ki *Petőfi Sándor* című munkáját [14, 477 o.]. A terjedelmes mű 43 részt tartalmaz, valamint függelékkel és Petőfi halála címmel zárja le a monográfiát.

Illyés a könyvben számos Petőfi verset elemez, életrajzi adatokkal alátámasztva annak hitelességét és mondanivalóját. A szerző megjegyzi: A segesvári

csata után még 30 évvel is országos megdöbbenést, rengeteg újságcikket idézett elő a hír, hogy Petőfi Sándor nem esett el a végzetes ütközetben, hanem él [14, 477. o.].

Illyés Gyula *Tűz vagyok...* címmel 1971-ben jelentette meg a Petőfi Sándor c. mű ifjúsági kiadását [15, 291 o.]. A könyvet így ajánlják az olvasóknak: „Petőfi életével és költészetével számos kutató, történettudós, irodalomtörténész, író és költő foglalkozott. A nagy forradalmár költő alakja és tevékenysége a szabadság szimbólumává vált a magyar ifjúság szemében, mégsem jelent meg róla az ifjúság számára hűséges életrajz. Ezt a hiányt pótolja Illyés Gyula Petőfijének rövidített kiadása. A kötetet a költő életével és korával kapcsolatos képek díszítik.” [15, 279. o.].

Érdekes kiadvány **Medve Zoltán** *Az Alföld poétája a zordon Kárpátokban* című műve, amelynek alcíme: Petőfi Sándor kárpátaljai és galíciai recepciója. A könyvet szerkesztette és az előszót írta: Udvari István [24, 194 o.]. A kiadvány Előszó című résszel kezdődik, amelyben Udvari röviden így értékeli a kiadványt: „Filológiaiag rendkívül gazdagon adatolva Petőfi Sándorról szól Medve Zoltán könyve” [24, 5. o.].

A kiadvány három nagy fejezetet és több alfejezetet tartalmaz. Közli a könyv a *Szeptember végén, Egy gondolat bánt engemet* című versek két-két fordítását és elemzi azokat [24, 89-96. o.].

Horváth János *Tanulmányok II.* [13, 35 o.] című könyvében Petőfi tájleíró költészetének sajátosságaira is kitér. Megállapítja, hogy tájképei mind alföldi képek, melyek arra készítetik, hogy képzeletben elgyönyörködjön otthona szépségében. Nem tájrészletet jelenít meg, hanem az egész táj szépségét, mely kisszerű világán messze kívül eső, végtelen kiterjedést, pillantás, mozgás, akarat gáttalan, szabad világot mutatná be. A hangbenyomások folytonos mozgalma és változása, a látkör összevonása műveiben mind–mind Petőfi egyéniségét, újszerűségét mutatja [13, 11. o.].

Meg kell említenem **Voinovich Géza** Petőfi [35, 134 o.] című művét, melyben megfogalmazza, hogy hazája nyitotta meg Petőfi Sándor számára tájképek sorait. Szerelmi vallomása legfőképpen az alföldhöz kötődött, melyet egyre inkább gazdagabban ábrázolt műveiben. Egy vonással képes volt tájképet rajzolni, jeleneteket vonva versei köré. Soraiban egész idillt alkotva pusztá leírásával.

Kifejti, hogy tájleíró költészetében mintha a valóság eszközeivel élt volna, hogy minél inkább kifejezhesse belső világának igazi arcát. Ezáltal mindenben maga érzését látja. Még a legapróbb felhő is gondolatokat szül benne, olyanokat melyek összekovácsolják hazaszeretetével. Eme kép- és hangulatgazdagság kitágítja, mintha az egész természet benne él, ezért nem szakad meg a természettel való kapcsolata versein keresztül [35, 79.o.].

Voinovich Géza *Petőfi magyarsága* című tanulmányában, amely az Irodalomtörténeti Közlemények hasábján jelent meg, taglalja, hogy a költő számára a természet épp oly élő, akár bármely népnek. Érzéseit a természethez és az emberhez hasonlítja. Véleménye az, hogy Petőfi Sándornál nincs a földön nagyobb lírikus, hiszen ő mindig ott van verseiben, maga élteti azokat. Összes verseinek egy alanya van: az én; az ige nála szinte csak jelen időben él, hiszen amit mond, tiszta valóság [34].

Borsodi L. László *Térábrázolások és az irodalom mint szakma* [3, 157 o.] című tanulmányában arról ír, hogy Petőfi Sándor részletesen foglalkozik tájalkotásaiban a természet megörökítésével, és annak méltó szépségével. A pusztá határtalanságával és nyugalmaival, amit megörökít tájverseiben. Művészi képzelete és tudata az emberi értékekben, vagyis a jövő, az élet képzetkörében mozognak.

Lator László *Szabad szemmel* [22] című munkájában leírja, hogy Petőfi verseiben egyszerre kinyílik a táj, a kisvilág a határtalanba csúszik. Többszörös ránagyítás a tájra, mely jobban megmutatja szülőföldje igazi arcát. Ezáltal az

olvasók olyan tapasztalatok birtokosai, amilyeneknek a másféle kor formálta Petőfi nem lehetett részese, nem látjuk olyan egyértelműnek a világunk, azon belül otthonunk szépségét.

Petőfi Sándor név a magyarság nemzeti jelképe. A költő és forradalmár számos verse már régen népdallá vált. Magyarország, Románia, Szlovákia és Kárpátalja számos városában található a tiszteletére elnevezett utca, tér. Hiszen vidékünkön nagy magyar közösség él, amely gondosan tiszteli költői közül leghíresebb emlékét.

Petőfi Sándort gyakran hasonlítják Tarasz Sevcenko ukrán költőhöz. Így az egyik ukrán "**Slovo i Chas**" [5, 104-106. o.] folyóiratban egy egész tanulmányt szántak Sevcenko és Petőfi költészetének összehasonlítására. A két költői valóban ikonikus egyéniségek mindkét ország számára. A kárpátaljai költők kutatói és fordítói közös vonásokat találtak mind a két költő életrajzában, mind pedig alkotásaik nemzetiségében, innovációjában, ideológiai és művészeti rokonságában, tipológiai hasonlóságában. [5, 104-106. o.]

Petőfi Sándor világhírű költő, művei előtt különböző nemzetiségűek hajolnak meg, a magyar klasszikus zseniális hagyatékát nem korlátozzák idő és nemzeti határok, mert egyetemes jelentéssel tölti el. [37, 129-133. o.]

A XX. század 30-as és 40-es éveiben Petőfi egyes műveit kárpátaljai irodalmárok – Fedir Potushnyak, Andrij Karabelesh, Mykhailo Popovics, Omeljan Baletskyi, Yosyp Arkhiy, Jurij Kachii, Petro Migovk – fordították. Petőfi ezen írók által fordított műveit az iskolai tanulmányozásra is felkínálták, amint azt az akkori kárpátaljai iskolai gyakorlatban használt tankönyvek is bizonyítják. [37, 129-133. o.]

Soknemzetiségű vidékünkön tehát tovább él a nagy magyar költő emléke. Ennek egyértelmű bizonyítéka a Petőfi Sándor szobor állítása Ungváron és Beregszászban, a Petőfi Irodalmi Múzeum megnyitása az Ungvári Gyermekképző

Művészeti Iskola helyiségeiben és a emlékmúzeum helyiség a Munkácsi várban [37, 129-133. o.].

2. A TÁJLEÍRÓ VERSEK ELEMZÉSE IRODALOM ÓRÁN PETŐFI SÁNDOR VERSEI ALAPJÁN

Petőfi Sándor a magyar líra egyik legzseniálisabb költője. Addig ismeretlen témákat honosított meg költészetünkben: nála jelenik meg először a családi líra, tájköltészetében pedig a Puszta, a magyar Alföld méltó rajza.

1844-ben születik *Versek* című versgyűjteménye. Ebben az évben keletkezett a tájköltészet témakörének első kiemelkedő alkotása is, az Alföld. A szoros értelmében vett tájköltészet az európai irodalomban a felvilágosodás és a romantika szülötte, mely a leíró költészet egyik műfajcsoportja. Ekkor fedezik fel a költők a természeti környezet valós arculatát, s hogy ez saját képzelmeik, hangulataik kifejezésére alkalmasak. Ezek azok a művek, amelyek nem kizárólag, de meghatározó mértékben az embert körülvevő élő és élettelen természeti környezetet jelenítik meg, beleértve az ember által alkotott épületeket, tárgyakat. Az alföldi táj tájleíró költemények témája Petőfi révén teljesebben ki a magyar irodalomban, mely a szabadság és az otthon szimbóluma. Az Alföld kultusz már az 1830-as évektől kezdve jelentős volt a magyar irodalomban. Korábban Kisfaludyék és Berzsenyiék a Balaton-felvidéket tartották a magyar föld, a magyar táj szimbólumának. Az új tájesezmény a romantika vadregényes, kordon, ember nem lakta hegyvidékével szemben a délibábot ringató arany kalással ékes rónaság, az Alföld tengersík vidéke. Később ez a székely havasokra tevődött át. Amikor Petőfi föllép, már készen kapja a magyar Alföld ábrázolásának eszközkészletét. A táj jelentésköre kibővül: a szabadságot legfontosabb eszményként megfogalmazó költő számára az Alföld a szabadság tágasságának jelképe is.

A hazai tájról és a szülőföldről szóló verseit többnyire a harmadik pályaszakaszában írta. Legkedvesebb tája az Alföld, amely mint lírai téma, az ő

felfedezése. Ezekben a versekben megtalálhatók az otthon iránti érzései, a szabadság iránti vágya, és az is, hogy a magyar nép életének kitűnő ismerője.

Petőfire jellemző, hogy a külvilágot: a hazai táj szépségét, az otthon melegét, az emberekhez fűződő kapcsolatát csodálatos egyszerűséggel ábrázolta. Alkotásaival megújította a magyar költészetet, kiteljesítette a magyar romantikát. Mint a legtöbb témát, a tájköltészetet is más oldalról közelítette meg. Nála minden érzelmi, hangulati teltséget nyert: a naplemente, a vihar a pusztán, a kanyargó folyók, a sivár csárda vagy akár a szülői házban eltöltött este.

2.1. Az Alföld című vers elemzése

Ma már közhely, de igaz, hogy Petőfi nagyon szerette szülőföldjét. Első tájleíró költeményének, *Az Alföldnek*, amelyet 1844 júliusában Pesten írt, szintén ez a témája.

A vers bevezető két szakasza Petőfi táj iránti szeretetét és ragaszkodását fejezi ki. A vers szerkezeti felépítését a leírás menete határozza meg. A 3–11. versszakokban apró és hangulatos képek nyomán tárul elénk az Alföld világa: a jellegzetes alföldi helyszínek, a vidék lakói, valamint az Alföld növény- és állatvilága. A költeményt az 1–2. és a 12. strófa foglalja keretbe. Az utolsó versszakban már a személyesség kap hangsúlyos szerepet, és a vers egy lírai vallomással fejeződik be.

A vers lírai vallomással kezdődik.

*„Mit nekem te zordon Kárpátoknak
Fenyvesekkel vadregényes tája!
Tán csodállak, ámde nem szeretlek,*

S képzetem hegyvölgyedet nem járja.”

A költő elutasítja a vadregényes tájat, és hitet tesz az Alföld mellett. Az Alföld végtelensége számára a szabadságot jelképezi.

A lírai bevezető után nézőpontot vált. A távoli Kárpátoktól közelít a „Kiskunság” legelői felé. Az első két versszakban egy ellentét fejezi ki a költő vallomását: *„Mit nekem te zordon Kárpátoknak / Fenyvesekkel vadregényes tája!... Lenn az alföld tengersík vidékin / Ott vagyok honn, ott az én világom”*. Ebből az ellentétből ered az a nagy gondolati utazás, amely feltárja a róna szépségeit. Gondolatban, lélekben felrepül a felhők közelébe, és onnan néz végig a Dunától a Tiszáig nyúló rónán. A magasból lefelé, a föld felé közeledve írja le a tájat. Később, mintha annak közepén állva láttatná azt. Mégsem állóképet fest, hanem az Alföld XIX. századi világának valóságát örökíti meg. Halljuk a gulya kolompolását, a gémeskút nyikorgását, a hangos ostorok pattogását (4-5. versszak):

*„Délibábos ég alatt kolompol
Kiskunságnak száz kövér gulyája;
Deleléskor hosszú gémü kutnál
Széles vályu kettős ága várja.*

*Méneseznek nyargaló futása
Zúg a szélben, körmeik dobognak,
S a csikósok kurjantása hallik
S pattogása hangos ostoroknak”.*

A kifejező hangutánzó és hangfestő igék nemcsak mozgalmassá teszik a képet, hanem epikus jelleget is kölcsönöznek a leírásnak.

A továbbiakban látjuk a tanyák világát: a smaragdszínű, ringatózó búzatáblát, és esti szürkületben a vadludak vonulását (6-7. versszak):

*„A tanyáknál szellők lágy ölében
Ringatózok a kalászos búza,
S a smaragdnak eleven színével
a környéket vígan koszorúzza*

*Idejárnak szomszéd nádasokból
A vadludak esti szürkületben....”*

Később feltűnik a pusztai csárda képe a környező nyárfaerdővel, az árvalányhajjal, a szamárlenyérrel és az elmaradhatatlan betyárokkal (8-10.versszak).

A távoli nagy képeket egyre kisebb életképek váltják. A halkuló hangok színekkel társulnak, a napfény uralmát a homály veszi át (11-12. versszak):

*Messze, hol az ég a földet éri.
A homályból kék gyümölcsfák orma
Néz, s megettök, mint halvány ködoszlop,
Egy-egy város templomának tornya.*

A zárórészletben ismét tágas lesz a világ. A tekintet a látóhatár pereméig siklik. A távolból ködoszlopként emelkedik ki „egy-egy város templomának tornya”. A költő megismétli a kezdőszakaszban felhangzott vallomását. Hitet tesz az Alföld, a róna mellett. Ez a föld, ez a táj bölcső és szemfedél, élet és halál számára:

Szép vagy, alföld, legalább nekem szép!

Itt ringatták bölcsőm, itt születtem.

Itt borúljon rám a szemfödél, itt

Domborodjék a sír is felettem.

A vers műfaja: tájleíró költemény. Ez a műfaj nemcsak természetábrázolást jelent, ugyanis a költő rendszerint kifejezi az adott tájhoz való viszonyát is. A versből megtudhatjuk, hogy az Alföld Petőfi szülőföldje, és hogy milyen ragaszkodó szeretet fűzi hozzá a költőt.

A vers hangulat: őszinte derű érezhető benne. A költő legszívesebben magához ölelné ezt a tájat, hogy megmutassa mennyire szereti.

A vers stílusa: realista. Pontosan, hitelesen ábrázolja a tájat. Ugyanakkor tájábrázolása egyszerre romantikusnak is tekinthető, mivel leírásai nagyon bensőségesek és közvetlenek. Olyan érzése van az olvasónak, mintha a szerző önmagáról beszélne.

Petőfi Sándor tájleíró verseit az általános iskola 6. és a középiskola 10. osztályában tanulják a tantervnek megfelelően. [6, 8].

A 6. osztályban a tanulók két tájleíró verset tanulnak: Az Alföld és A Tisza című költeményeket. Az Alföld című versről való tudnivalókat így foglalja össze a tanterv: Tájleíró lírai vers. A szülőföld szeretete, jellegzetességeinek leírása található benne.

Ezzel a költeménnyel a 6.osztályban ismerkednek meg a tanulók „A lírai versek világa” témakörön belül. A versre 1 tanórát irányoz elő a tanmenet.

A tankönyvben a verset szómagyarázat követi, ahol az alkotásban szereplő ismeretlen szavakat magyarázza a tankönyv szerzője. Ezt követően röviden elemzi a verset Debreceni Anikó ilyen sorrendben: megírásának körülményei, szerkezete. A vers után 5 kérdés következik, amelyekre a tanulók szóban válaszolnak. Pl.:

1. Miért szereti Petőfi az Alföldet? Hogyan vélekedik a Kárpátokról?

2. Melyek azok a jellegzetességek, melyek miatt a szabadság jelképe lehet az alföldi táj?

3. Az alföldi táj egy-egy fontos központja a gémeskút, a tanya, a csárda és a templomtorony. Magyarázd meg, hogy miért! Milyen szerepük van a mindennapi életben?

A költeményhez csak egy házi feladat van a tankönyvben, amelyet írásban kell elvégezniük a tanulóknak. Szerintem többet is lehetne adni.

A módszertan 5-6.osztályban táblai vázlatot ajánl a vers elemzésével kapcsolatban [10, 174. o.].

Petőfi Sándor: Az Alföld

I. Bevezetés

A költő az Alföldet szereti, mert ott érzi magát szabadnak.

II. Főrész

Bemutatja képekben az Alföldet:

- a) delelő gulya;
- b) nyargaló ménes, csikósok;
- c) kalácsos búzaföldek;
- d) nádas, vadludakkal;
- e) tanyák, magányos csárda; betyárok;
- f) jellegzetes növények, állatok; nyárfaerdő, királydinnyeárvalányhaj, szamárlenyer, vércse, gyík;
- g) a távoli látóhatár (gyümölcsfák, város).

III. Befejezés

A költő itt született, itt szeretne meghalni is.

Az alábbiakban bemutatok egy óravázlatot, amit a pedagógiai gyakorlatom alatt készítettem ebből a témából

Idő	Az óra menete	Módszeres eljárások
1'	Szervezés	Meghallgatom az ügyeletes jelentését
2'	I. Számonkérés Falusi randevú	
15'	II. Az új anyag átadása <i>Előkészítés</i> – folytatjuk a lírai versek tanulmányozását. <i>Motiváció</i> – fontos a szépérzékre való nevelés céljából az irodalom tanulmányozása. <i>Célkitűzés</i> – Petőfi Sándor: Az alföld Petőfi életének felelevenítése Portré, atlasz Bemutató olvasás (145. o.) Szómagyarázat	Írom a táblára, a tanulók a füzetbe.
35'	III. Begyakorlás — miért szereti Petőfi az Alföldet: válasz a vers szavaival — mit állít szembe? (1. versszak) — milyen az alföld élővilága? — mit jelképez az alföld? (szabadság) példákkal — hol van a vallomás a versben? — hasonlatok gyűjtése <i>Műfaja: tájleíró költemény</i> <i>A tájleíró költeményben a költő művészi eszközökkel és szóképekkel tárja elénk a táj szépségét, és ahhoz fűződő érzelmi viszonyát.</i> — rímképlete — a vers meghallgatása	
39'	IV. Házi feladat Részlet emlékezetből!	Összefoglalom az anyagot és gyakoroltatom
43'	V. Összefoglalás — Petőfi Sándor: Az alföld	

2.2. A Tisza című vers bemutatása

„Tisza: ... 977 kilométer, ebből magyarországi szakasza 579 kilométer. Vízyűjtője 157 186 négyzetkilométer, átlagos vízhozama Szegednél 820 köbméter/perc. A Máramarosi-havasokban ered...” így kezdi ismertetését az Új Magyar Lexikon [31,10/447.o.]. Adatokat, tényeket közöl tárgyilagoson, tényszerűen. Egy lexikonnak ez a célja. Petőfié a gyönyörködtetés. A rá ható élmény művészi megformálásával kíván hatni verse olvasóira.

A Tisza, Petőfi Sándor egyik legismertebb költeménye, amely 1847 februárjában keletkezett. Petőfi 1846 augusztusának végén járt a Felső-Tisza vidékén, ahol egészen 1846 októberéig Luby Zsigmondnál tartózkodott. Ez idő alatt kirándulást tettek vendéglátója szülőfalujába, a Tisza és a Túr találkozása mellett fekvő Nagyarba. A költemény élményi alapja ez az utazás volt. A verset azonban Petőfi nem ott helyben, hanem már Pesten írta meg.

A vers tájleírás. Olyan vers, amely átmenet az epika és a líra műfajcsoport között. A természet szépségét ábrázolja, ugyanakkor kifejezi a költő tájhoz fűződő érzéseit. „A Tisza, a folyó képénél is jobban egy lelkiállapotról ad képet” [14, 204.o.].

A verset a költő múlt időben írta, éppen azért egy visszaemlékezésről szól. A költő egy nyári alkonyon a parton áll és néz végig a tiszai tájon. Meghatározza szemlélődésének idejét, helyét:

Nyári napnak alkonyulatánál

Megállék a kanyargó Tiszánál

Ott, hol a kis Túr siet beléje...

Leírása mintaszerű. A nagy egész, a folyó ábrázolás után a részleteket mutatja be. A térben a közelitől a távoli, az alacsonytól a magasabb, a nézőponttól jobbra, majd balra haladva. Szemlélődése zavartalan. Csend uralja a tájat. A folyó szelíden ballag:

*„A folyó oly simán, oly szelíden
Ballagott le parttalan medrében,
Nem akarta, hogy a nap sugára
Megbotolják habjai fodrába”.*

A napsugarak tündéreként táncolnak, lépteik csengése parányi sarkantyúk pengéséhez hasonló:

*„Síma tükrén a piros sugárok
(Mint megannyi tündér) táncot jártak,
Szinte hallott lépteik csengése,
Mint parányi sarkantyúk pengése”.*

Költői, művészi jelzők, megszemélyesítések és hasonlatok teszik szemléletessé, képszerűvé a leírást. A tájelemekeken túl visszaadja azt a felemelő élményt is, amit a természet szépsége nyújt számára: *„Lelkem édes, mély mámorba*

szédült / A természet örök szépségétül”. A táj szépsége és varázsa lenyűgözi Petőfit. Szinte Himnuszt zeng a dicső természetről, és bár a versben leírt élmény múlt idejű, a költő jelen időben szólal meg:

*„Oh természet, oh, dicső természet!
Mely nyelv merne versenyezni véled?
Mily nagy vagy te! Mentül inkább hallgatsz,
Annál. többet, annál szebbet mondasz”.*

Az 1-11. versszak tájleírását követően a 12. strófától elbeszélő rész következik. A költő visszatér a tanyára, ahol barátaival megvacsorázik és beszélget. A folyóról Petőfi barátai más véleményen vannak: csak rosszakat mondanak róla. Petőfi nem érti, hogy miért ez a véleményük, hiszen az olyan szelíd és ártalmatlan:

*„...Szegény Tisza, miért is bántjátok?
Annyi rosszat kiabáltok róla,
S ő a föld legjámborabb folyója.”*

Ezt követően a szerkezeti egység a láncét tépő, örültként vágató, megáradó folyót ábrázolja. A csend a múlté. Félrevert harangok zúgása tölti be a tájat. Az egy pillanatra feltűnő pórmenyecske helyett a vadul vitatkozó ifjakat láttatja Petőfi, és a zúgva, bölgve tomboló Tiszát:

*„Mint az őrült, ki letépte láncát,
Vágtatott a Tisza a rónán át,
Zúgva, bögve törte át a gátot,
El akarta nyelni a világot”.*

A vers utolsó versszakában már társadalmi mondanivalóról is beszélhetünk: a megáradt Tisza képe az erejére ráébredő, szabadságáért fegyvert ragadó nép jelképe lesz.

Ezzel a költeménnyel is a 6.osztályban ismerkednek meg a tanulók „A lírai versek világa” témakörön belül. A versre 1 tanórát irányoz elő a tanmenet.

A tankönyv az előző vershez hasonlóan a költemény után megadja a rövid elemzést, majd hat kérdést intéz a tanulókhöz iskolai és házi feladat gyakorlására.
Pl.: *Olvasd el az első három versszakot és állapítsd meg, mely szóképekkel érzékelteti Petőfi a medrében békésen folyó Tiszát!*

Hogyan válik a vers egyre személyesebbé, líraiabbá? Mi által? Melyik versszakban csúcsosodik ki líraisága?

Tudod-e hol van a Tisza eredete?

Az alábbiakban bemutatok egy óravázlatot, amit a pedagógiai gyakorlatom alatt készítettem ebből a témából

Idő	Az óra menete	Módszeres eljárások
1'	Szervezés	Meghallgatom az ügyeletes jelentését
2'	I. Számonkérés Memoriter + Frontális kérdések 1. felelő (szóban)	
15'	II. Az új anyag átadása <i>Előkészítés</i> – folytatjuk a lírai versek tanulmányozását. <i>Motiváció</i> – fontos a szépérzékre való nevelés céljából az irodalom tanulmányozása. <i>Célkitűzés</i> – A Tisza Bemutató olvasás (147. o.) Szómagyarázat	
35'	III. Begyakorlás — műfaja: tájleírás — milyenek írja le a Tiszát a költő? — hasonlatok gyűjtése — hasonlítsuk össze a Tiszát a vers elején a vers végivel! — értelmezzük: rózsafelhők — mi a metafora? (<i>Metafora valamilyen tulajdonságon vagy hasonlóságon alapuló névátvitel, összevont hasonlat.</i>) — megszemélyesítések gyűjtése — rímképlete	
39'	A vers meghallgatása IV. Házi feladat Részlet emlékezetből!	
43'	Írd le a gyűjtött hasonlatokat! V. Összefoglalás — A Tisza	

2.3 A puszta, télen c. költemény bemutatása

A vers 1848 januárjában keletkezett Pesten. Nem közvetlen tájélmény ihlette, hiszen Petőfi emlékezetből idézte fel a pusztai tájat, mert nem tartózkodott ott, mikor a verset írta. *A puszta, télen* a forradalmi látomásköltészet és a tájlíra keveréke. A tájleírás, a látvány egész más, mint pl. *Az Alföld, A Tisza* vagy akár a *Kiskunság* című versekben, mivel itt egy kiábrándítóan sivár táj jelenik meg. Ezt már a vers legelső mondata érzékelteti velünk: „*Hej, mostan puszta ám igazán a puszta!*”

Petőfi először bevezeti az olvasót az Alföld téli világába. Ráveszi az olvasót, hogy az ő szemén keresztül nézze meg a tájat és a pusztán élő embereket, akiknek télen is ez a vidék az otthonuk, ha ilyenkor kicsit másabb is, mint a többi évszakban. A táj általános képe után a tagadó nyelvi elemek játsszák a főszerepet.

„Nincs ott kinn a juhnyáj méla kolompjával,

Sem a pásztorlegény kesergő sípjával,

S a dalos madarak

Mind elnémultanak”

A vers borongós hangulatú, valamiért az elmúlásra emlékeztet bennünket. Szinte mozdulatlan, sejtelmes világot tár fel a költő erőteljes képek használatával.

„Most uralkodnak a szelek, a viharok,

Egyik fön a légben magasan kavarog”

Minden lassúsága, magányossága és szomorúsága ellenére sok mozgás érzékelhető a költeményben, valószínűleg a sok szép hasonlat miatt (pl. „*mint befagyott tenger, olyan sík a határ*”, *a nap mint „kiűzött király”, úgy hagyja el az égboltot* stb.)

A versben hallgat minden. A csárdákban némaság van, nincs vendég, alszik a csapláros és a felesége is. Üres a halászkunyhó és a csőszház is, csendesek a tanyák.

*„De még a csárdák is ugyancsak hallgatnak,
Csaplár és csaplárné nagyokat alhatnak”*

Egyetlen emberalakot látunk hosszan, a bérest, aki komótosan pipára gyújt és szemével a jászol felé mered:

*„Leveles dohányát a béres leveszi
A gerendáról, és a küszöbre teszi,
Mevágja nagyjából;
S a csizmaszárából
Pipát húz ki, rátölt, és lomhán szipákol,
S oda-odanéz: nem üres-e a jászol?”*

A téli táj leírásának az a különlegessége, hogy Petőfi a negatív festés alkalmazásával tudatosan a nem látható dolgokat veszi figyelembe. Így a szöveget csupa hiányt jelentő szavak töltik meg: „*nem szól*”, „*üres*”. „*hallgatnak*” stb. Mindemellett a hiányzó elemek is szemléletesen vannak ábrázolva jelzős szerkezetekkel (pl. „*juhnyáj méla kolompjával*”, „*dalos madarak*”).

A verset szép hasonlat zárja a tél képek felsorakoztatása után: a nap „*mérges tekintettel*” búcsúzik, s „*leesik fejéről véres koronája*”. A téli napot Petőfi háromfajta képpel is kifejezi: a 3. versszakban *fáradt madárnak*, majd *idős, rövidlátó embernek* láttatja, az utolsó strófában pedig *mérges tekintetű, trónjától megfosztott, elűzött királyhoz* hasonlítja, ami már nyilvánvaló, egyértelmű politikai utalás.

Az utolsó 3 strófa nem a téli pusztai táj sivár nyugalmát érezteti, hanem a romantikus szabadságélményt fejezi ki a betyár alakjában, aki feszültséget hoz a versbe. Gyönyörű alkonyleírás ez, de egyúttal valami szorongató érzést kelt bennünk. Valószínűleg azért, mert felsejlik a versben a jövő, amely véres események sorozatából áll, és ezek eltörlik a jelenlegi békés téli csendet.

„Visszanéz még egyszer

Mérges tekintettel,

S mire elér a szeme a tulsó határra,

Leesik fejéről véres koronája”.

Kettős célja volt a tájleírásnak. Egyrészt a téli alföldi világ bemutatása, másrészt Petőfi szélsőséges politikai nézetének, király gyűlöletének megszólalása.

A vers stilisztikailag nagy költői hozzáértést igényel, hogy ezek az eltérő gondolatok egységbe tudjanak forni a versben.

A fentiekben már említettem, hogy a diákok 10. osztályban is tanulják Petőfi Sándor tájleíró költészetét. *Az Alföld* és *A puszta, télen* címűeket. Ezekre a versekre a tanterv 10. osztályban 1-1 órát irányoz elő.

A tankönyv szerzője bemutatja a versek keletkezését, műfaját, témáját. Szerkezetüket három egység keretén belül részletesebben tárgyalja. Érdekes, hogy egyik vers után sem tesz fel kérdéseket a szerző (Debreceni Anikó). Házi feladat sincs a versekből.

10. osztályban a módszertan a következő elemzési szempontokat ajánlja Az *Alföld* című vers kapcsán [10, 175. o.]

Szerk.rész:	Tájelem:	Hangulat:	Művészi kifejezőeszközök:
1-2. vsz.: (Lírai bevezetés)	A hegyvidék és az Alföld szembeállítása	Nagyméretű összehasonlítás, ódai hangon	Ellentét (<i>hegyvidék</i> – <i>rónaság: csodálat</i> - <i>szeretet</i>). Megszólítás.
3-5. vsz.:	a Kiskunság távlati képe. (A táj, a gulya, a ménes). Képek és hangjelenségek.	Nagy távlatú, fenséges hangulatú kép.	Megszemélyesítés. Dinamikus képek és hanghatások. Hangutánzó szavak
6. vsz.:	Búzaföld, tanyák.	Szűkülő méret, szelíd családi hangulat.	Lágy szavak. Erős színhatás (<i>smaragd</i>).
7. vsz.:	Nádas.	Sejtelmes, kissé titokzatos hangulat.	Finom mozzanatos íge.
8-10. vsz.:	A puszta. (Csárda, nyárfaerdő, homok, jellegzetes állatok, növények).	Ismét nagyméretű kép, egyre apróbb részletekkel. Kissé borongós hangulat (csárda, árvalányhaj), a sivárságban is felcsillanó élet.	Jellegzetes jelzők (<i>magányos, szomjas, törpe, királydinnyés, visító, kék, hús, tarka</i>).

11. vsz.:	Város körvonalai a látóhatár szélén.	Nagy távlatú, megbékítő hangulatú kép.	Megszemélyesítés, hasonlat, körülírás.
12. vsz.: (Lírai befejezés)	Szeretetvallomás az Alföldhöz,	Lelkes, meghatott hangulat.	Megszólítás, szóismétlés. Ellentét: születés-halál.

2.4. A Szeptember végén című vers bemutatása

A *Szeptember végén* talán a magyar szerelmi költészet egyik legismertebb, legerősebb verse. Petőfi 1847-ben feleségül vette Szendrey Júliát, és Koltón, a mézeshetek alatt írta ezt a verset. Műfaja elégia. Hangulata fájdalmas, tünődő. A versben a fiatalság, a szerelem és a boldogság féltése fogalmazódik meg.

Jogosan tehetjük fel a kérdést, hogy a szerelmi líra legismertebb versét miért tárgyaljuk Petőfi tájleíró versei között? A válasz egyszerű: azért, mert a költeményben fellelhetők a négy évszak jellemzői akár párhuzamokban, akár szimbólumok által. Már a vers címe témajelölő, hiszen naptári pontossággal megnevezi keletkezésének idejét: szeptember végén, azaz két évszak határát. Ereje az ellentétekben van. Alapgondolata a négy évszak, amely az idő múlását jelképezi.

Ha a vers szerkezetét nézzük, akkor három szerkezeti egységre bontható. Ezek a következők:

1. A költő párhuzamot von saját élete és a természet között. Már a vers első versszakában találkozunk két évszak bemutatásával. Ellentét figyelhető meg a *még* nyíló virágok azaz a szerelem, boldogság, fiatalság – a nyár és a *már* havas hegytető azaz felnőtt férfikor, őszülő haj, öregség, elmúlás – a tél között.

*„Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Még zöldel a nyárfa az ablak előtt,
De látod amottan a téli világot?
Már hó takará el a bérci tetőt.
Még ifju szivemben a lángsugarú nyár
S még benne virít az egész kikelet,
De íme sötét hajam őszbe vegyül már,
A tél dere már megüté fejemet.”*

2. A költő verse második versszakának első sorával egy vitathatatlan életigazságot tár elénk: *Elhull a virág, eliramlik az élet... vagyis* a mulandóságot, az elmúlást, a halált. A folytatásban Petőfi feleségét, Szendrey Júliát szólítja meg, kérdéseket tesz fel neki. A mostani boldog életérzés közepette felsejlik benne a kétség, az elmúlás és a hűtlenség gondolata

*„Elhull a virág, eliramlik az élet...
Úlj, hitvesem, úlj az ölembe ide!
Ki most fejedet kebelemre tevéd le,
Holnap nem omolsz-e sirom fölibe?
Oh mondd: ha előbb halok el, tetemimre
Könnyezve borítasz-e szemfödelet?*

*S rábírhat-e majdan egy ifju szerelme,
Hogy elhagyod érte az én nevemet?"*

3. A harmadik versszakban Petőfi sorai, gondolatai által már a jövő, mintegy látomásként jelenik meg előttünk. Ebben a vízióban azt láthatjuk, hogy a költő nem bízik felesége (a versben özvegye) hűségében. Saját érzéseit viszont kitartónak, rendíthetetlennek, állhatatosnak tartja. A vers vége egy szerelmi vallomás:

*„Ha eldobod egykor az özvegyi fátyolt,
Fejfámra sötét lobogóul akaszd,
Én feljövök érte a síri világból
Az éj közepén, s oda leviszem azt,
Letörlni véle könnyűimet érted,
Ki könnyeden elfeledéd hivedet,
S e szív sebeit bekötözni, ki téged
Még akkor is, ott is, örökre szeret!"*

A versben feltűnnek az évszakok képei: tavasz – „kikelet", nyár – „lángsugarú nyár", ősz – „őszbe vegyül", tél – „tél dere". Az évszakok váltakozásával a rohanó időt, az emberi élet mulandóságát fejezi ki. Csak az a különbség, hogy míg az évszakok váltakoznak és egy-egy évszak újra visszatér, addig az emberi élet elmúlása nem fordítható vissza.

Ezzel a verssel a 8. és a 10. osztályban ismerkednek meg a tanulók „Petőfi szerelmi költészete” témakörön belül. 1 tanórát irányoz elő rá a tanmenet.

A tankönyv szerzője rövid tájékoztatót ad magáról a költeményről, műfajáról, megírásának körülményeiről, szerkezetéről, költői eszközeiről és verseléséről.

A vers után hat kérdésre kell tudni a választ. Háromat bemutatok közülük:

- 1. Milyen költészetet teremtett meg Petőfi a Júlia-versekkel?*
- 2. Milyen hangulati változások vannak a versben?*
- 3. Szerinted miért vállalja a költő viszonzás nélkül is a hűséget?*

A költeményhez két házi feladat van a tankönyvben. Ezek a következők:

- 1. Írj fogalmazást arról, hogy az ember életszakaszai miben hasonlítanak a természet változásaihoz!*
- 2. Tanuld meg a verset emlékezetből!*

3. PETŐFI SÁNDOR FORRADALMI VERSEINEK TANÍTÁSA AZ ISKOLÁKBAN

Melyik az a név, amely egygé forrott a magyar szabadságharcra, akiről talán a legtöbb legenda él az utókor emlékezetében? Igen, Petőfi Sándor, a szabadság megszállottja, a nép gyermeke! Petőfi verseit a világon sokfelé ismerik, valóságos kultusz alakult ki körülötte. 1846 tavaszától a világforradalom lázában égett, és a költő új célkitűzése a magyar szabadság ügyének felvállalása volt. Pesten a Pilvax kávéházban ismerkedett meg a forradalmi ifjakkal, gyakran reggelizett a híres vendéglátóhelyen. Királyellenes verseket írt, népgyűléseket szervezett, és indult a szabadszállási képviselőválasztáson, amin kudarcot vallott. A forradalomban Bem seregében szolgált, majd 1849. július 31-én tűnt el Segesváron, ahol 2700 főnyi magyar csapat állt szemben 16 000 oroszral.

1846-tól egyre komolyabb és nagyobb szerepet kapott a politika Petőfi életében. Költeményeiben bátran, nyíltan vállalja véleményét. Jelleme, amelyre jellemző volt a lázadás, segítette abban, hogy a forradalom szószólója legyen. Petőfi a nép egyenjogúságát szeretné kiharcolni a forradalommal.

Petőfi Sándor forradalmi verseit az általános iskola 8. és a középiskola 10. osztályában tanulják a tantervnek megfelelően.

A 8. osztályban a tanmenet 14 órát irányoz elő Petőfi munkásságára, ebből hat tanórát biztosít forradalmi látomásköltészetére. Ide a következő versek tartoznak: *Egy gondolat bánt engemet*, *A XIX. század költői*, *A nép nevében*, *Nemzeti dal*, *Föltámadott a tenger*, *Szörnyű idő*. A tankönyv mindenben megfelel a tanmenetben szereplő témaköröknek és verseknek.

A 10. osztályos tanterv Petőfi költészetére összesen 6 órát irányoz elő. Ebből két órát szánnak politikai költészetére. A következő öt költeményekről kell tanulniuk a diákoknak a tanmenet szerint: *Nemzeti dal*, *A nép nevében*, *Egy gondolat bánt engemet*, *Föltámadott a tenger*, *Európa csendes, újra csendes...* Érdekes, hogy a

10.osztályos tankönyvben ezek közül NEM szerepel sem a *Nemzeti dal*, sem a *Föltámadott a tenger* című versek.

Petőfi forradalmi versei közül hármát választottam (*Nemzeti dal*, *A nép nevében*, *Európa csendes, újra csendes...*, *Egy gondolat bánt engemet*), amelyeket az alábbiakban mutatok be és röviden elemzek.

3.1. A *Nemzeti dal* bemutatása

A *Nemzeti dal* alkalmi vers. Az 1848. március 19-ére, a Nemzeti Kör Rákos mezejére tervezett népgyűlésére készült. Közben március 15-én, Pesten kitört a forradalom.

Petőfi "dal"-nak nevezte költeményét, de valójában egy felhívás a nemzethez: agitál, lelkesít, sürgős állásfoglalásra késztet. A legfontosabb mondanivaló, a legfőbb gondolat mindjárt a vers elejére kerül, ugyanúgy, mint Vörösmarty *Szózatában*. A lényegre lerövidített rövid. parancsszerű mondatok válaszut elé állítja a hallgatókat, és azonnali elhatározásra hergel: választani kell a rabság és a szabadság között. A *refrén* már magában foglalja a nép választát is: a többes szám első személyű, esküvel nyomatékosított döntés a hallgatóság megváltoztathatlan akaratát fejezi ki.

A vers határozott, mozgósító erejű felszólítással kezdődik:

Talpra magyar, hí a haza!

Itt az idő, most vagy soha!

A szakaszkezdő *talpra* szónak a kortársak visszaemlékezése szerint története van. Petőfi *Rajta magyar* megszólítással indította versét. Egyik barátja

figyelmeztette Petőfit, hogy előbb lábra kell állnia a nemzetnek. Így javította ki Petőfi verse első sorát.

A versben sereglenek a rövid, tömör, időhatározó-szók: *itt, most, soha*; és felhangzik a választási lehetőséget megfogalmazó kérdés. Többes szám második személyben, hiszen mindenkire szól, felrázni kíván:

Rabok legyünk, vagy szabadok?

Ez a kérdés, válasszatok!

A költő kérdésére nem vár feleletet, maga válaszol rá:

...rabok tovább

Nem leszünk!

„Csak négy mondat – írja Fekete Sándor a Nemzeti dal első versszakáról – ,egy kérdőjeles a gondolkodásnak, három felkiáltójeles a tettnek [12, 154.o.]

De nem csak választási lehetőséget kínál! Segít a hallgatóinak a döntésben. Kiáll igaza mellett. A múltra emlékeztet, a kárhozott, átok sújtotta ősökre:

Rabok voltunk mostanáig,

Kárhozottak ősapáink,

Kik szabadon éltek-haltak,

Szolgaföldben nem nyughatnak.

Elítéli a „sehonnai bitang”, gyáva embert, és a lánc, a szolgaság szégyene helyett a kard becsületére hivatkozik:

*Fényesebb a láncnál a kard,
Jobban ékesíti a kart,
És mi mégis láncot hordtunk!
Ide veled, régi kardunk!*

Meggyőzően hirdeti, hogy a szabadságért elesett hősök jutalma az utókor hálája lesz:

*Hol sírjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak,
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.*

A vers olyan, mint a hallgatósághoz intézett szónoki beszéd. Mozgósító hatásához a mondat- (megszólítás, felkiáltás, felszólítás) és a szóalakzatokon kívül (ismétlés, ellentét) a válaszként mindig visszatérő refrén is hozzájárul.

A vers stílusa: fennkölt, emelkedett. Műfaja: dal.

Petőfi ezt a művét tartotta a legkedvesebb versének. Utóélete rendkívül gazdag. Először a Pilvaxban, majd az orvosi egyetem udvarán szavalta el a költő.

A Nemzeti dal máig a legismertebb Petőfi vers egyike.

A tankönyv szerzője ír a vers keletkezésének történetéről, műfajáról, verseléséről, stílusáról és jelentőségéről. Ezt követően tömören és érthetően bemutatja a vers szerkezetét négy részre tagolva azt. A költemény után 8 kérdés szerepel a tankönyvben, amelyekre a tanulóknak szóban kell válaszolniuk. Pl.:

*1. Petőfi forradalmi költészetének legnagyobb hatású verse a Nemzeti dal.
Milyen alkalomból írta a verset? Melyek a műfaji jellemzők?*

2. Vizsgáld meg a 2. versszakot! Mit állít szembe mivel? Milyen ellentétpárt találsz itt?

3. Miért csitul el a vers az utolsó versszakban?

A költeményhez két házi feladatot ad a tankönyv szerzője:

1. Emlékezz vissza a Himnusz és a Szózat első mondatára! Állítsd melléjük a Nemzeti dal első sorát! Melyik fejez ki közülük könyörgést, melyik óhajt és melyik felszólítást, parancsot? Írd le a füzetedbe!

2. Tanuld meg a verset emlékezetből!

A 8. osztályban a módszertan a következő elemzési szempontokat ajánlja a Nemzeti dal kapcsán [10, 162. o.]

Belső forma:	Szerk.rész :	Tartalom:	Művészi kifejezőeszközök :	Érzelem:
A lényeg kimondása	1. vsz.:	Felszólítás a hazára szabadságának kivívására	4 felkiáltás, 1 költői kérdés, nyomatékosító szóismétlés. Tömörség! Rímképlete: aabbxcxc. Strófaszerkezet: erőteljes ritmusú, 2 ütemű 8-as	Lelkes, drámai hang. (Mozgósítás)

			sorok, a refrénben két 3 szótagos sor	
Érvelés az akarat megindításár a	2. vsz.:	Hivatkozás a szabad ősökre.	Ellentét. Metafora. Refrén	Méltatlankodás
Érvelés az akarat megindításár a	3. vsz.:	A feltétlen önfeláldozás követelése	Erős kifejezések. Refrén	Megvetés, elszántság
Érvelés az akarat megindításár a	4. vsz.:	Buzdítás a fegyveres harcra	Ellentét. Felkiáltás. Metafora.	Felháborodás, harag.
Érzelmi megindítás	5. vsz.:	A dicsőséges jövő megcsillogtatás a	Határozott felkiáltás. Megszemélyesítés	Lelkes bizakodás.
Érzelmi megindítás	6. vsz.:	Az utókor hálája a szabadság kivívói iránt.	Nyugodt, kijelentő mondatok. Refrén	Meghatott ünnepélyesség .

Az alábbiakban bemutatok egy óravázlatot, amit a pedagógiai gyakorlatom alatt készítettem ebből a témából

Idő	Az óra menete	Módszeres eljárások
1'	Szervezés	
2'	<p>I. Számonkérés</p>	Meghallgatom az ügyeletes jelentését
15'	<p>Szeptember végén emlékezetből</p>	
	<p>II. Az új anyag átadása</p>	
	<p><i>Előkészítés</i> – folytatjuk az irodalom tanulmányozását.</p>	Írom a táblára, a tanulók a füzetbe.
	<p><i>Motiváció</i> – fontos a szépérzékre való nevelés céljából az irodalom tanulmányozása.</p>	
	<p><i>Célkitűzés</i> – Politikai költészete. Nemzeti dal, A nép nevében</p>	
	<p>Atlasz, könyv: 277. o.</p>	
	<p>Nemzeti dal</p>	
	<p>Bemutató olvasás</p>	
	<p>A forradalom egyik kiváltó oka, jelszava. Ezt szavalta el márc. 15-én a Pilvaxban, az orvosi egyetem előtt, Landerer nyomdájánál. Márc. 13-án írta. Felhívás a nemzethez. A refrént a tömeg is szavalta. A múlt, jelen, jövő érveivel a tömegre akar hatni. Verselése magyaros.</p>	
	<p>III. Begyakorlás</p>	
	<p>— versszakonkénti elemzés:</p>	
	<p>— ellentétek, ismétlések;</p>	
	<p>A nép nevében</p>	
	<p>Bemutató olvasás</p>	
	<p>— kihez beszél?</p>	
	<p>— mit kér?</p>	
	<p>— kik a kiváltságosok?</p>	
	<p>— kulcsszó: jog;</p>	
	<p>— 5. versszak: gúny;</p>	
	<p>Egy gondolat bánt engemet</p>	
	<p>Rapszódia, 1846.</p>	
	<p>— kulcsszó, metaforák, verslábak elemzése:</p>	
39'		

<p><i>Ott essem el én, A harc mezején, Ott folyjon az ifjui vér ki szívemből</i> Versek meghallgatása</p> <p>IV. Házi feladat</p> <p>Nemzeti dal, Egy gondolat bánt engemet..., Európa csendes... emlékezetből</p> <p>Házi dolgozat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A népiesség általános jegyei Petőfi költészetében 2. Petőfi szerelmi költészete 3. Petőfi tájlírójának sajátosságai 4. Petőfi Sándor politikai költészete 5. A forradalomról alkotott felfogás Az apostolban 	
---	--

3.2. A nép nevében c. vers bemutatása

A költő egyre mélyrehatóbb változásokat akart. Verseiben egyre gyakoribbak a felvilágosodás eszméi. Petőfi politikai lírájának egyik legismertebb, legnépszerűbb darabja *A nép nevében* című vers. 1847 márciusában írta Pesten, és benne jogot követel a népnek.

Érdekes módon nem az embereket, nem a népet lázítja a nemesség ellen, hanem a nemességet fenyegeti meg. A vers megszólítottjai nem az egyszerű emberek, hanem a nemesek. Őket próbálja „rábeszélni” Petőfi, hogy addig adjanak jogot a népnek, amíg még nem késő:

*„Még kér a nép, most adjatok neki!
Vagy nem tudjátok, mily szörnyű a nép,
Ha fölkel és nem kér, de vesz, ragad?...”*

Az 1514-es Dózsa parasztfelkelés emlékeztetésével próbálja megijeszteni a nemességet. Igaz, hogy Dózsa Györgyöt megölték, de a szelleme és az eszme, amiért küzdött, újra ott van közöttük:

*„Izzó vastrónon őt elégetétek,
De szellemét a tűz nem égeté meg,
Mert az maga tűz; úgy vigyázzatok:
Ismét pusztíthat e láng rajtatok!”*

A nép hatalmával és erejével meg fogja szerezni azt, ami jár neki, mégpedig a jogot. Eljött az idő, hogy a nép a jogok felét elvegye, a nemesség pedig a terhek felét szintén átvállalja magára:

*„Az alkotmány rózsája a tiétek,
Tövéseit a nép közé vetétek;
Ide a rózsza néhány levelét
S vegyétek vissza a tövis felét!”*

A vers politikai tartalma ugyan már nem időszerű, mégsem vesztette el befolyásoló képességét, ugyanis Petőfi politikai lírájának legnépszerűbb példája még napjainkban is.

Ezt a verset mind a 8., mind pedig a 10. osztályban tanítják az iskolákban. A tantervben és a tankönyvekben is szerepel. Megfigyeltem, hogy a 10. osztályos tankönyvben ugyanazokat a kérdéseket, feladatokat adja a tankönyv szerzője, mint a 8. osztályosban. Ráadásul a házi feladat is megegyezik a tankönyvekben, abban sem tett különbséget:

Tanuld meg a vers 4–6. versszakát!

Véleményem szerint változtathatót volna a feladatok nehézségén.

3.3. Európa csendes, újra csendes... c. vers elemzése

Az irodalomtörténészek sokáig nem ismerték el ezt a verset, „rosszul bántak” vele. Mondhatni egyáltalán nem elemezték, maximum felsorolásokban szerepelt. A közönség azonban szerette szavalni. Először 1849-ben, a Nemzeti Színházban hangzott el, ami a leghíresebb előadása lett. Petőfi ebben a versében a magyar szabadságharcot világtörténelmi összefüggésbe állította.

Az Európa csendes, újra csendes Petőfi utolsó verseinek egyike. Nyomtatásban először 1849. február 23-án jelent meg. A vers keletkezésének időszakában mind katonailag, mind érzelmileg furcsa helyzetben volt a magyarság, úgymond holtpontra került. A vers címe arra utal, hogy 1848 decemberére véget értek a szabadságharcok Európában. Magyarországon egyik elvesztett csatát követte a másik. Az embereken úrrá lett a kétségbeesés. A három pont viszont a cím végén pontosan az ellenkezőjét fejezi ki: a harcok még nem értek véget, csak szünetelnek...:

„Európa csendes, újra csendes,

Elzúgtak forradalmi...

Szégyen reá! lecsendesült és

Szabadságát nem vívta ki.”

Petőfi ebbe nem volt hajlandó beletörődni és fel akarta venni a harcot az ilyen elkeseredett, beletörődött tömeghangulat ellen. Nem tudta elfogadni, hogy más forradalmak bukásával, amelyek Európában történtek, a magyarság ügye is veszni látszik:

*„De hát kétségbe kell-e esnünk,
Hát búsuljunk-e e miatt?
Ellenkezőleg, oh hon, inkább
Ez légyen, ami lelket ad.”*

A költő véleménye az, hogy inkább legyünk büszkék, mert a magyarság még akkor is kitart, amikor a többi nemzet már feladta, és ezáltal bátorságunkkal példát mutatunk másoknak:

*„Emelje ez föl lelkeinket,
Hogy mi vagyunk a lámpafény,
Mely amidőn a többi alszik,
Ég a sötétség éjjelén.”*

Az utolsó két versszakban Petőfi úgy imádkozik a szabadsághoz, mint istenséghez. Itt a szabadság népének nevezi a magyarságot, mert ők azok, akik még egyetlen nemzetként harcolnak érte. Áldást kér a népére, akik mindenképp kiérdemelték azt:

*„Tekints reánk, tekints, szabadság,
Ismerd meg mostan népedet:
Midőn más könnyet sem mer adni,
Mi vérrel áldozunk neked.*

*Vagy kell-e még több, hogy áldásod
Nem érdemetlen szálljon ránk?*

*E hűtlen korban mi utósó
Egyetlen híveid valánk!”*

A feltétel nélküli hűség, a biztos ígéretek hiányában hozott véráldozat teszi igazán csodálatossá ezt a költeményt.

A verset a középiskola 10. osztályában tanítják a tantervnek megfelelően a forradalmi költemények között. Mind a tantervben, mind pedig a tankönyvben szerepel a vers. A tanulók megismerkedhetnek a mű keletkezésének a történetével. A tankönyv szerzője a címadást is megmagyarázza: „A vers címe arra utal, hogy véget értek a szabadságharcok Európában. A három pont viszont a cím végén pontosan az ellenkezőjét fejezi ki: a harcok még nem értek véget, csak szünetelnek.”[7, 256. o.]. A vers szerkezete részen belül versszakonként bemutatja a verset, majd ezt követően megfogalmazza annak üzenetét. Négy kérdést ad a tanulóknak. Házi feladat nincs hozzá.

3.4. Egy gondolat bánt engemet c. vers bemutatása

A vers 1846-ban keletkezett. Ekkorra Petőfi költészetében a forradalomvárás jelentős szerepet töltött be. Ezt a versét Széchenyi egyik 1848-ban megjelent cikkére reagálva írta. Széchenyi ezt írta: *Óh, Istenem, ne hagyj elveszнем puha ágyban vagy kályhasut mögött. Ha lehet, hazámat szolgálva haljak meg!* E sorokban tetten érhetjük a romantika szenvedélyes eszméjét: a hazaszeretet annyira fontos, hogy akár az életét is áldozza érte az igaz hazafi.

Az Egy gondolat bánt engemet c. vers három nagy részre bontható.

Az első részben az elutasított és a kívánt halál képeit mutatja be Petőfi.

- Az első kép a betegség okozta halál: *ágyban, párnák közt halni meg.*
- A második kép az öregség okozta halál: *elfogyni lassan, mint a gyertyaszál.*

Mindkét képet szemléletes megszemélyesítésekkel (*amelyen titkos féreg foga rág*), és hasonlatokkal (*lassan hervadni el, mint a virág*) fejezi ki.

Ezek a „halálformák” csendesek, szinte észrevétlenek, és Petőfi szerint a felesleges életet jelképezik. Az a gyertya ugyanis, amelyik egy üres szobában ég végig, senkinek nem hajt hasznót, vagyis felesleges. Ezek a verssorok lassúak, hosszúak, kevés bennük az ige, azok is passzív jelentésűek (*rág, áll*). Az egyhangúságot két felkiáltás szakítja meg:

Ne ily halált adj, Istenem!

Ne ily halált adj énnekem!

*„Egy gondolat bánt engemet:
Ágyban, párnák közt halni meg!
Lassan hervadni el, mint a virág,
Amelyen titkos féreg foga rág;
Elfogyni lassan, mint a gyertyaszál,
Mely elhagyott, üres szobában áll.
Ne ily halált adj, istenem,
Ne ily halált adj énnekem!”*

Ezután következnek a kívánt halál képei, melyek ellentétpárokat alkotnak az előző rész képeivel.

- Az első képben egy hatalmas fát látunk, amelyet csak óriási szélvihar dönt ki a helyéből.

- A második kép egy hatalmas sziklaszirtet mutat be, amelyik óriási robajjal zúdul alá völgybe, maga alá temetve mindent, ami az útjába kerül.

A fa és a kő is metafora, magát a költőt jelentik. A vihar pedig a forradalom metaforája, amely elsöpör minden régít az útjából.

*„Legyek fa, melyen villám fut keresztül,
Vagy melyet szélvész csavar ki tövestül;
Legyek kőszirt, mit a hegyről a völgybe
Eget-földet rázó mennydörgés dönt le... –,*

A vers második része a szabadságharc leírása, amelyben bekövetkezik a költő által kívánt halála (*ott essem el én, a harc mezején*).

E képekben a vers ritmusa is megváltozik. Felgyorsul és a szív dobogásával mintegy a harc lüktetését fejezik ki.

Szembetűnő szerepet kapnak az igék szerepe a versben: *elharsogják, megütközik, száguldjanak*. Csupa mozgalmas ige. Ennek köszönhetően megváltozik a vers hang- és színhatása is. A korábbi nyugodt, egyhangú szürkeséget a csatatér színei és hangjai váltják fel (*vér, trombita hangja, ágyúdörej...*).

Megváltozik a sorok hossza is. A gyorsuló tempót a mozgalmas igéken, hangutánzó szavakon és a verssorok ritmusán kívül a verssorok rövidülése is jelzi.

*„Ha majd minden rabszolga-nép
Jármát megunva síkra lép
Pirosló arccal és piros zászlókkal
És a zászlókon eme szent jelszóval:
„Világszabadság!”
S ezt elharsogják,
Elharsogják kelettől nyugatig,
S a zsarnokság velök megütközik:
Ott essem el én,
A harc mezején,*

*Ott folyjon az ifjui vér ki szivembül,
S ha ajkam örömteli végszava zendiül
Hadd nyelje el azt az acéli zörej,
A trombita hangja, az ágyudörej,
S holttestemen át
Fújó paripák
Száguldjanak a kivivott diadalra,
S ott hagyjanak engemet összetiporva.”*

Az utolsó részben visszatérnek a hosszú verssorok, a tempó ismét lelassul, az igék elveszítik erejüket. Az egész rész együnnepélyes temetés víziója, ahol a szabadságért elesett hősokeket temetik el.

*„Ott szedjék össze elszórt csontomat,
Ha jön majd a nagy temetési nap,
Hol ünnepélyes, lassu gyász-zenével
És fátyolos zászlók kíséretével
A hősokeket egy közös sírnak adják,
Kik érted haltak, szent világszabadság!”*

A vers stílusa romantikus: ezt láttuk az ellentétek felsorolásában, a szenvedélyességben, a festői képekben.

Műfaja rapszódia: vagyis sokféle érzelem hullámoz át a versen.

A vers érdekessége, hogy Petőfi mintha előre látta volna a saját sorsát: a saját életét és halálát fogalmazta meg benne.

Ezzel a verssel a 8. és a 10. osztályban ismerkednek meg a tanulók „Petőfi forradalmi látomásköltészete” témakörön belül. 1 tanórát irányoz elő rá a tanmenet.

A tankönyv szerzője rövid tájékoztatót ad magáról a költeményről, műfajáról, megírásának körülményeiről, alapgondolatáról, szerkezetéről, költői eszközeiről, stílusáról és verseléséről.

A vers után hét kérdésre kell tudni a választ. Hármat bemutatok közülük:

- 1. Mit tudsz a vers keletkezéséről?*
- 2. Melyik a vers két kulcsszava?*
- 3. Mi a vers műfaja?*

A költeményhez két házi feladat van a tankönyvben. Ezek a következők:

- 1. Tanuld meg a verset!*
- 2. Értelmezd rövid fogalmazásban a világszabadság szót!*

Véleményem szerint sem a 6., sem a 8., sem a 10. osztályos magyar irodalom tankönyvben nincs kellő mennyiségű feladat Petőfi Sándor életrajza, munkássága és művei kapcsán. E hiányosság pótlására ajánlok néhányat, amelyet akár az órán, akár házi feladatként is lehetne adni. Ezeket a teszt feladatokat Karádi Zsolt *Kérdéstár irodalomból* című kiadványából választottam [???, 104-105. o.].

Például:

1. Állítsátok időrendbe az alábbi Petőfi-műveket!

- a) Minek nevezzelek?*
- b) A helység kalapácsa*
- c) A puszta, télen*
- d) Szörnyű idő*
- e) Egy gondolat bánt engemet...*

2. Petőfi költészetében jelentkező műfaji megjelöléseket olvashattok ebben a feladatban. Írjátok melléjük egy-egy műcímet!

- a) komikus eposz
- b) dráma
- c) regény.....
- d) népies helyzetdal
- e) népi életkép.....
- f) „mese”-eposz
- g) rapszódia
- h) bölcséleti költemény
- i) elégia
- j) elbeszélő költemény

3. Egészítsétek ki az alábbi kijelentéseket!

- a) Petőfi 1841-ben Pápán kötött barátságot
- b) 1844-ben elszegődött Vahot Imre mellé segédszerkesztőnek a..... -hoz.
- c) A *Felhők* ciklust követően a költő megújult életbizalma a című episztolában kapott hangot.
- d) Az ifjú költő indulatosan utasítja el az őt ért támadásokat című versében.
- e) A *János vitéz* versformája a

4. Az alábbiakban Petőfi versek címét adtuk meg, írjatok melléjük műfaji megjelölést!

a) Bolond Istók

b) Minek nevezzelek?

c) Arany Jánosnak

d) Felhők

e) A borozó

KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA

A dolgozatomban Petőfi Sándor tájleíró és a forradalmi verseivel foglalkoztam. A tájleíró versek közül négyet elemeztem, amelyek a következők: *Az Alföld, A Tisza, A puszta, télen, Szeptember végén*. Közülük kettőt a 6.osztályban (*Az Alföld, A Tisza*), egyet a 8. osztályban (*Szeptember végén*) és kettőt a 10. osztályban (*A puszta, télen, Az Alföld*) tanulják a diákok (*Az Alföld* c. verset a 6. és a 10. osztályban is tanulják). A tankönyvben talált elemzések mellett a módszertani szakirodalomban ismert elemzési szempontokat is ajánlottunk *Az Alföld* című költemény kapcsán.

A tanterv előírja a tájversek memoriterként való tanulását, de csak részleteket, két-három versszakot.

A forradalmi verseket is elemeztem. Azokat, amelyeket az iskolai tanterv is tartalmaz. Itt is négy verset mutattam be: *Nemzeti dal, A nép nevében, Európa csendes, újra csendes... , Egy gondolat bánt engemet*. Ebből 8.osztályba a három verset tanulnak a diákok. Ezek a következők: *Nemzeti dal, A nép nevében, Egy gondolat bánt engemet*. A középiskola 10. osztályában is tanulják Petőfi ilyen tematikájú verseit: *A nép nevében, Európa csendes, újra csendes... , Egy gondolat bánt engemet*. A tanterv itt is feltünteti a memoriter tananyag részt

A tankönyvi elemzésen kívül ajánlottunk elemzési vázlatot, szempontokat a *Nemzeti dal*, Petőfi legismertebb forradalmi verséhez.

Petőfi Sándor táj- és forradalmi költeményeinek tanítása a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban máig fontos feladatként tekinthető. Kárpátalja egy olyan régió, ahol jelentős magyar kisebbség él. Az itt működő magyar tannyelvű iskolákban a magyar irodalom és kultúra átadása elsődleges cél, melyben Petőfi ismert tájleíró verseiről és forradalmi eszméket kifejező alkotásairól sokat megtudhatnak a tanulók. Ezáltal bővítve irodalomtudásukat és általános intelligenciájukat. Lehetőséget

nyitva a magyar kultúra, történelem és nemzeti szellem elmélyítésére a nagy költő műveinek tanulmányozása révén. A diákok általában nagy érdeklődést mutatnak Petőfi Sándor művei iránt, és ezek révén erősödik a kötődésük az anyanyelvükhöz.

Munkám során különböző módszereket alkalmaztam, hogy elemzésekben gazdag anyagra tegyek szert. Így tantervek elemzését, órák megfigyelését és beszélgetéseket alkalmaztam tanárokkal és diákokkal egyaránt. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy Petőfi Sándor tájleíró és forradalmi verseinek tanítása pozitív hatással van a diákokra. A művei segítenek a diákoknak kibővíteni kulturális ismereteiket, fejleszteni nyelvi és irodalmi készségeiket. Kibővíteni látásmódjukat és megérteni versei mondanivalóját a mai társadalmi helyzet szintjén.

Petőfi költészetének jelentősége felbecsülhetetlen. A teljesség igénye nélkül mégis megemlítenék néhányat. Megújította a költészetet több vonatkozásban:

- az ő nevéhez fűződik a hitvesi költészet (legszebb darabja a Szeptember végén)
- a tájleíró költészetet irodalmi szintre emelte és érzelmekkel párosította
- ars poeticájában személyes példát hirdetett (Zrínyi volt az egyetlen, akinek rajta kívül ez még sikerült)
- rokonította a népköltészetet a műköltészettel, tájszavakat emelt be az irodalmi nyelvbe
- az eposzon kívül ő írt először verses elbeszélő műfajt (János vitéz - elbeszélő költemény)

Petőfi munkásságának elismertségét és népszerűségét mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy verseit több mint 50 nyelvre lefordították. Természetesen ukrán nyelvre is. Közülük ki kell emelni Skrobinec J. és Pervomajszkij L. fordításait.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM JEGYZÉKE

1. A magyar irodalom története 4. (Budapest, 1978)
2. Apáti Lajos Petőfi Sándor. A puszta, télen. // *Magyartanítás* 49. évf. 1-5. sz., 2008. – 4–28. o.
3. Borsodi L. László. Térábrázolások és az irodalom mint szakma. // *Korunk* 21. évf. 4. sz., 2010.
4. Csillik László: *Tanítási vázlatok: Petőfi Sándor: A nép nevében c. vers elemzése*. In: *Módszertani közlemények*, (4) 3. pp. 230-234. (1964)
5. Debreceni Anikó. *Integrált irodalom 8. osztály*. Lviv: Szvit Kiadó, 2021. – 104. o.
6. Debreceni Anikó. *Magyar irodalom 10. osztály*. Lviv: Szvit Kiadó, 2018. – 221. o.
7. Debreceni Anikó. *Magyar irodalom 5. osztály*. Lviv: Szvit Kiadó, 2022. – 21. o.
8. Debreceni Anikó. *Magyar irodalom 6. osztály*. Lviv: Szvit Kiadó, 2023. – 72. o.
9. Dr. Makay Gusztáv. *Irodalomtanítás. Irodalomtanításunk főbb módszertani kérdései*. – Budapest: Tankönyvkiadó, 1967. – 350 o.
10. Farkas János László. *Tükör által, színről színre*. // *Világosság* 9–10. évf., 1992.
11. Fekete Sándor. *Így élt a szabadságharc költője*. – Budapest: Móra Könyvkiadó, 1977. – 100 o.

- 12.Horváth János. Tanulmányok II. – Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 1997.
- 13.Illyés Gyula. Petőfi Sándor. – Budapest: Szépirodalma Könyvkiadó, 1970. – 477 o.
- 14.Illyés Gyula. Tűz vagyok... Petőfi Sándor élet. – Budapest: Móra Ferenc Könyvkiadó, 1971. – 291 o.
- 15.Kérdések és válaszok / Gerold László: Petőfi Sándor: Nemzeti dal, 1994. – 365. o.
- 16.Kiss József. Petőfi verseinek egykorú fordításai. // Irodalomtörténeti Közlemények 75. évf. 1.sz., 1973. – 34–50.o.
17. Könyvek / Kiss József: Petőfi Sándor, Denn mein Herz ist heiss – 1961. – 276. o.
18. Korunk / 5. szám / Bölöni György: Ady a halottak élén – 1934. – 333-334. o.
19. Kritika 1. / Fekete Sándor: Petőfi válogatott versei lengyelül – 1972. – 31. o.
20. Kulin Ferenc. A Dózsa-motívum helye három lírikusunk költői világképében.
- 21.Lator László Szabad szemmel. Esszék. – Európa Könyvkiadó Kft., 2016
- 22.Magyartanítás, 1994 (35. évfolyam, 1-5. szám)
- 23.Medve Zoltán. Az Alföld poétája a zordon Kárpátokban. Petőfi Sándor kárpátaljai és galíciai recepciója. – Nyíregyháza, 2004. – 194 o.
- 24.Műelemzés. / Imre László: Kerényi Ferenc: Petőfi élete és költészete. – 2009. – 101-108. o.
- 25.Péter László. Új magyar irodalmi lexikon. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1994. – 1761 o.

26. Szabadság és halál 1848 – 49. Szem- és fültanúk híradásai. Szerk.: Varga Domokos. – Budapest: Hét Krajcár Kiadó. – 292 o.
27. Szilágyi Márton: Irodalomtörténet. A vers napja. Petőfi Sándor: Nemzeti dal, 2015. – 307. o.
28. Tanító, 1993 (31. évfolyam, 1-10. szám), 9 – 10 oldal.
29. Tarasz Sevcsenko. Kobzos: Válogatott költemények / Fordította Weöres Sandor; Шандор Петефі. Поезії: Вибрані твори / Перекл. з угор. Леонід Первомайський. – К.: “Модус Колоріс”, 2006. – 400 с. + 334 с
30. Új magyar lexikon 1-6 kötet. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1962. – 3300 o.
31. Világosság/ Illyés Gyula: Petőfi Sándor (részlet) – 1973. – 26. o.
32. Váradi Sternberg J. Petőfi és Sevcsenko // Századok öröksége. – Budapest; Uzshorod, 1981. – 293. o.
33. Voinovich Géza. Petőfi magyarsága. // Akadémiai Értesítő 34. kötet, 1923.
34. Voinovich Géza. Petőfi. – Budapest: Magyar Szemle Társaság, 1936.
35. Ворошилов О. Закарпатські сліди Шандора Петефі // Дзеркало тижня. – 2008. – 13. o.
36. Людвіг Ур, Любов Маляр / Науковий вісник Ужгородського університету / Ужгород – 2012.
37. Петефі Шандор Поезії / Ш.Петефі; перекл. Л Первомайський - К.: Дніпро, 1972.
38. Шкробинець Ю. Перші переклади Шандора Петефі на Україні // Радянське літературознавство. – 1973.

39.Шкробинець Ю. Угорська арфа: Переклади з угорської класичної та сучасної поезії. / Ю.Шкробинець – Ужгород: Карпати, 1970.

40.Слово і час. Науково – теоретичний журнал №7. – 2008 р. – 104-106 с.

РЕЗЮМЕ

Дипломної роботи « Навчання пейзажних та революційних віршів Шандора Петефі у закарпатських угорськомовних школах.»

Поетичні твори Шандора Петефі посідають визначне місце в історії угорської літератури, тому його твори є прикрасою для сучасного покоління. Представлення тієї сторони його поезії, яка тісно пов'язана з його життям, емоційним станом і способом мислення. Створюючи реалістичний образ реального образу свого середовища в дану епоху, виражаючи свою уяву та настрій через свою описову та революційну поезію.

Моя мета — представити особливості пейзажного опису та революційної поезії Шандора Петефі через його різноманітні вірші. Таким чином краса різних краєвидів, які надихали поета і викликають подібні емоції у читача донині, представлені з одного боку. Спостерігаючи це разом із красою природи, він зображує домашній затишок і патріотизм угорського народу. Таким чином, ці вірші не лише спонукають до спостереження та розуміння пейзажу, а й зміцнюють патріотизм та ідентичність. Крім того, опис його віршів на революційну тематику, в яких поет висловлює свою політичну та соціальну прихильність, а також прагнення до сучасних змін. Революційні вірші зазвичай підкреслюють важливість свободи, рівності та національної незалежності.

Актуальність теми полягає в знанні та вивченні творчості поета є частиною нашої літературної та культурної спадщини. Ці вірші є важливими для угорської літератури та літературної історії, а їхня презентація допомагає зберігати та передавати угорську культурну ідентичність. У своїх пейзажних віршах Шандор Петефі наголошує на стосунках між людиною та природою, а також на патріотизмі та домашньому затишку. Ці послання позачасові та

універсальні, адже краса природи та патріотизм завжди залишатимуться актуальними темами. У сучасному світі, коли технічний прогрес і урбанізація все більше відривають нас від природи, його вірші нагадують нам цінувати природні скарби навколо нас. Крім того, у своїх революційних творах він підкреслює важливість свободи, рівності та національної незалежності. Навіть у сучасному світі існують ситуації та соціальні проблеми, за вирішення яких ми повинні боротися за рівність і свободу.

Його твори є частиною угорської літератури та національної ідентичності та залишаються важливими для збереження та передачі угорської культурної спадщини. Вивчення їх дає можливість сучасним поколінням відкрити і зрозуміти наше минуле. Актуальність його поезії полягає в позачасовості його віршів, а також у їх культурній та літературній цінності.

RESUME

Graduate work „Teaching landscape and revolutionary poems of Sandor Petefi in Transcarpathian Hungarian-language schools.”

The poetic works of Sándor Petefi occupy an important place in the history of Hungarian literature, so his works are a decoration for the modern generation. Representation of that side of his poetry that is closely related to his life, emotional state and way of thinking. Creating a realistic image of the real image of his environment in this era, expressing his imagination and mood through his descriptive and revolutionary poetry. My aim is to present the features of Sandor Petefi's landscape description and revolutionary poetry through his various poems. Thus, the beauty of various landscapes, which inspired the poet and evoke similar emotions in the reader to this day, are presented from one side. Observing this together with the beauty of nature, he depicts the home comfort and patriotism of the Hungarian people. Thus, these poems not only encourage observation and understanding of the landscape, but also strengthen patriotism and identity. In addition, a description of his poems on revolutionary themes, in which the poet expresses his political and social commitment, as well as the desire for modern changes. Revolutionary poems usually emphasize the importance of freedom, equality, and national independence. The relevance of the topic lies in the knowledge and study of the poet's work, which

is part of our literary and cultural heritage. These poems are important to Hungarian literature and literary history, and their presentation helps preserve and transmit Hungarian cultural identity. In his landscape poems, Sandor Petefi emphasizes the relationship between man and nature, as well as patriotism and home comfort. These messages are timeless and universal, because the beauty of nature and patriotism will always remain relevant topics. In today's world, when technological progress and urbanization increasingly disconnect us from nature, his poems remind us to appreciate the natural treasures around us. In addition, in his revolutionary writings, he emphasizes the importance of freedom, equality and national independence. Even in today's world there are situations and social problems for the solution of which we must fight for equality and freedom. His works are part of Hungarian literature and national identity and remain important for the preservation and transmission of Hungarian cultural heritage. Studying them enables modern generations to discover and understand our past. The relevance of his poetry lies in the timelessness of his poems, as well as in their cultural and literary value.